

MAINHARDT

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ D'AMICS DE MAINHARDT

Apartat de correus - 26
12570 - ALCALÀ DE XIVERT
PAÍS VALENCIÀ

DIRECTOR

Joaquim Arnau i Vallina

Director adjunt i cap de redacció

Joan-V. Sanz i Sancho

CONSELL DE REDACCIÓ

Angelika Medem Medem
Rosa Taus Martínez
Mn. Joaquim Iturat
Jorge Julve Torres
Vicente Guillamón Espallergues
Anna Sanz Taus
Maria Sanz Taus

PORTADA I CONTRAPORTADA:

JOAN SANZ SANCHO
JOAN ROIG - CAN ROIG

La redacció respecta la llibertat d'expressió.

La responsabilitat de les opinions publicades és de qui signa l'escrit.

La redacció es reserva el dret d'acurzar el text per motius de compaginació.

Tots els originals hauran d'anar signats per l'autor/a, encara que puguin aparèixer amb pseudònim.

La redacció haurà de conèixer l'adreça i DNI dels autors o autores del text.

Es podran reproduir totalment o parcial els treball publicats a la revista MAINHARDT, sempre que tinguin autorització escrita de la redacció de la revista.

IMPRIMEIX: JORDI DASSOY
TIRADA: 1.200 exemplars

DIPÒSIT LEGAL: CS-375/88
ISBN: 1132-3353

SUMARI

EDITORIAL. DES DEL NOSTRE CADAFAL.....	4
NOVA CAMPANYA D'EXCAVACIONS 2017 A L'ERMITA DE SANTA LLÚCIA Joan Sanz Sancho.....	5
EXCAVACIONS AL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE SANTA LLÚCIA. CAMPANYA 2017 Neus Arquer, Gustau Aguilera, Rafael Ronchera	8
"LA COVA DE PASTRANA, LLOC D'APRENENTATGE I FONT DE RECERCA DE DADES" Artur Oliver Foix	10
LA COVA DE PASTRANA: CAVITAT FUNERÀRIA. ENEOLÍTIC: 3.500 ABANS DE L'ERA Paz Calduch Bardoll	13
ENTREVISTEM JOAN ROIG Joaquim Arnau i Joan Sanz	17
ELS PIONERS DE L'HOSTALERIA A LES FONTS Joaquim Arnau	22
CHELIN GALATAS, FUTBOLISTA, EMPRESARI I PROMOTOR Joaquim Arnau	27
EL MÍTICO MANANTIAL DE LA TIMBA DEL RÍO SAN MIGUEL (ALCALÀ DE XIVERT) Juan Emilio Prades Bel	30
ELS TOPÒNIMS D'ALCALÀ A L'ONOMASTICON CATALONIAE DE JOAN COROMINES Joan Antoni Verge Caballer	32
VALÈNCIA INUNDADA, 60 ANYS D'AQUELLA TRAGÈDIA Joaquim Arnau i Joan Sanz	38
LUCHA ANTITRACOMATOSA, DURANTE LA SEGUNDA REPÚBLICA, EN LA PROVINCIA DE CASTELLÓN José Vicente Moya Julve.....	40
CONTINUA L'ESTRATÈGIA DE L'AVT PER DINAMITZAR EL TURISME EN ELS POBLES PROPERA A L'AEROPORT DE CASTELLÓ Redacció	44
SEGUIM LES ACTIVITATS ACTUALS DELS JOVES DE L'INTERCANVI AMB MAINHARDT Redacció	46
ENTRAR A UNA ESCOLA A FINLÀNDIA Maria Sorlí Fresquet	48
AÑORANZA POR DOÑA CONCHA PIQUER F. Ruiz Lara, "Flores el Gaditano"	50
TRENTA-DOS CURSOS DE LECTOESCRITURA EN VALENCIÀ Joaquim Arnau Vallina	51
FOTOS HISTÒRIQUES II, LA PROCESSÓ DELS DESEMPARATS José Luis Esteller.....	54
FESTES DE CAPICORB-2017 Redacció	58
L'ALCALÀ ES MANTÉ A LA REGIONAL PREFERENT DEL FUTBOL VALENCIÀ UNA TEMPORADA MÉS Redacció	60
LA VUELTA TORNA A ALCOSSEBRE 40 ANYS DESPRÉS Redacció	64
ADÉU AL CICLISTA LOCAL VICENT ITURAT Redacció	65
ENCUNTRES I DESENCUNTRES Francisco Arnau Vilaplana	67
IV JORNADES TEMPLERES A ALCALÀ DE XIVERT Redacció	71
MARGARITA NEBOT VIVES (Son Servera, 1928) Antonio Mir Marqués	72
EMILIO ENCINAS, IN MEMORIAM Joaquim Arnau Vallina	74

ELS TOPÒNIMS D'ALCALÀ A L'ONOMASTICON CATALONIAE DE JOAN COROMINES

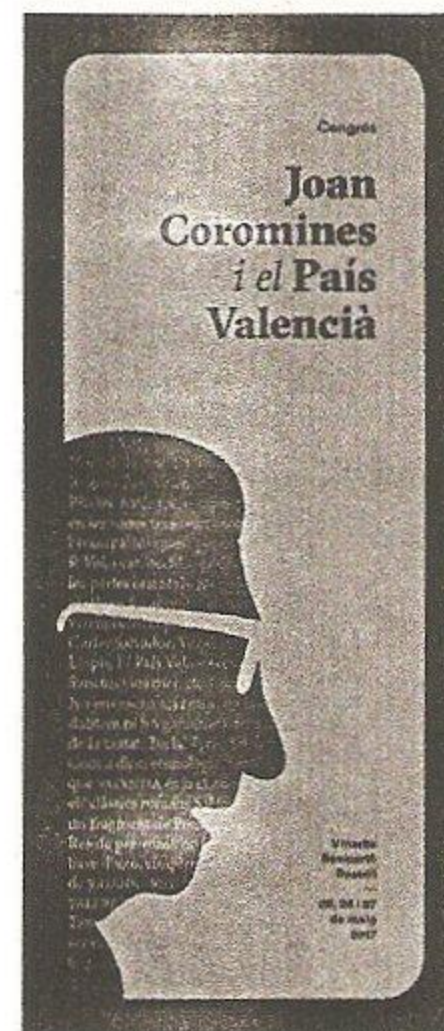
JOAN ANTONI VERGE CABALLER

Aquest article forma part del treball presentat al Congrés **Joan Coromines i el País Valencià**, realitzat a Vinaròs i a Rossell els dies 25, 26 i 27 de maig de 2017.

Joan Coromines i Vigneaux (1905-1997) va ser un gran lingüista i estudiós de la llengua, especialment de la llengua catalana, la seva gran passió. Entre les seves obres cabdals cal destacar el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (DECat)*, publicat entre els anys 1980 i 2001; el *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana (1954-1957)* i *Entre dos llenguatges (1977)*. Cal afegir aquí l'obra que és a l'origen del nostre treball: l'*Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana (OnCat)* (1989-1997), obra en VIII volums de més de 500 pàgines cada un, el primer dedicat monogràficament a les Illes Balears i la resta als altres territoris catalanoparlants amb els noms ordenats alfabèticament.

Com el seu nom ja indica, aquesta obra té com a finalitat recollir i analitzar, sobretot des d'un punt de vista etimològic i lingüístic, els noms de lloc i de persona (aquests en menor quantitat) del territori esmentat. De tots els noms recollits (uns 400.000 aprox.) va haver de fer-ne una selecció atenent al grau de dificultat en la interpretació etimològica, és a dir, que va treballar sobre aquells noms més opacs (els que son més estranys als usuaris) i d'etimologia més incerta (d'origen preromà o àrab i mossàrab, com el cas de *Xivert* o *Cova de Bedissa*, per exemple) o, també, els que presentaven una dificultat menor (com *El Baldomet* o *L'Alberic*); també n'apareixen alguns amb un significat més transparent (com *El Bassot*), però han quedat sense comentar gran nombre de noms d'un origen més clar. És per això que no tots els noms que va recollir Coromines apareixen posteriorment en l'*OnCat*.

En cada entrada ens ofereix la pronunciació popular, referències de la documentació antiga, si en disposa, i d'algunes dades històriques, geogràfiques i socioeconòmiques. A part d'això, estableix els topònims relacionats amb el principal de l'entrada i l'etimologia del nom. Alguns topònims d'Alcalà que tenen una entrada son, per exemple, *XIVERT* o *ALCOSSEBRE*, que van en majúscula encapçalant l'article; en canvi d'altres apareixen com a topònims relacionats amb el principal, és

a dir, dins d'una entrada referida a un topònim de més importància, com per exemple *Regalfarí*, dins de l'article *RAFAL*.

Aquesta passió per la recollida de noms de lloc del mestre Coromines no s'hagués pogut materialitzar sense una altra de les seves passions: l'excursionisme. I és que tota la seva recerca la va dur a terme caminant. Des de les seves primeres excursions, anotava tota la informació que li donaven els informants amb què es trobava i les guardava. A partir de l'any 1953 es proposa la tasca de recórrer el territori d'una forma més sistemàtica per fer la recollida de noms. D'aquesta manera va recórrer més de 2.000 municipis, que representaven més de 3.000 pobles.

L'any 1961 va enquestar la zona del nord de Castelló. Va començar el 12 de maig a Rossell i va acabar el 26 de juny a Atzeneta del Maestrat. Com que anotava, també, totes les excursions que feia, sabem que en la 725 va estar a "Sant Benet d'Alcalà" el 20 de juny, és a dir, que és on es va aturar a passar la nit. Com ja hem comentat, anava d'un lloc a l'altre a peu, i aprofitava per anar preguntant als pagesos, pastors i gent del país que trobava per informar-se dels noms de lloc, de les seves característiques i la seva pronúncia, que anotava curosament en unes llibretes d'espiral metàl·lica. Les corresponents a aquesta zona són les números XXVII i XXVIII i les anotacions sobre Alcalà apareixen concretament en la segona.

En aquest treball em centraré en els topònims d'Alcalà de Xivert que es troben a l'*OnCat* (en total 71 topònims i 3 cognoms) i que he ordenat

alfabèticament. Els noms apareixen tal com el va transcriure Coromines. De cada un indico el volum en què apareix, la pàgina, la columna (a o b) i la línia en què es cita (per exemple VII, 22a36); anoto la tipologia del topònim (partida, lloc, indret...) si la indica, i també la descripció o altres indicacions si en dóna. Si és aclaridora, també la pronunciació. Finalment, dono la interpretació etimològica que en fa Coromines utilitzant normalment les seves mateixes paraules. En els casos que aquesta interpretació és molt extensa per la dificultat que comporta, he procurat resumir-la copsant allò més essencial de l'explicació que en fa. Cal dir que Coromines és molt prudent a l'hora de fer la interpretació etimològica dels noms més difícils i es cura en salut començant amb un "deu ser", "probablement", "podria ser"... que normalment no he consignat. Per tant, en els casos més difícils, més opacs, no ho hem de prendre com una etimologia exacta o definitiva, tot i que l'immens saber lingüístic i històric de Joan Coromines ja ens dóna una garantia.

L'objectiu d'aquest treball és posar a l'abast de tothom aquest material perquè pugui ser consultat per totes les persones interessades, tant pels estudiosos de la toponímia com per altres persones no especialistes, entre els quals, especialment, professorat i alumnat, a qui pot ser útil per endinsar-

se en el camp de l'etimologia partint del treball d'un grandíssim expert en la matèria. No és el meu objectiu en aquest treball comentar o valorar les interpretacions que fa Coromines, que, en algun cas, amb la llum dels nous estudis, es podrien revisar, per exemple respecte als mossarabismes.

Llistat de noms del terme d'Alcalà que apareixen a l'OnCat

Alcalà de Xivert (II, 94b7), poble. **Alcalà** prové de l'àrab *al-qal* a 'el castell'.

Xivert (VIII, 135a52), castell i **Avenc de Xivert** (VIII, 135b35). Dona dues possibles explicacions etimològiques: un origen preromà EŠE-BERRI-TI 'casa nova', on TI seria un sufix locatiu; o nom mossàrab d'origen romànic: EXAPERTU 'badat i partit entre timbes'. El prefix EX- indicava paratges de naturalesa anfractuosa, que salta a la vista perquè el terreny que envolta el lloc és ben accidentat. La pronunciació morisca de A (ä) era e que posteriorment es tanca en i. El fet que es trobi v en la documentació antiga no s'oposa a la -P- de APERTUS, ja que la -b- de mots àrabs i moriscos es canvia regularment en -v- catalana. Coromines considera versemblant que la causa del nom del castell es trobi en l'avenc que hi ha al costat i que va ser eixamplat ('eixobert') per a transformar-lo en sitja de blat.

Fotografia cedida per J. Olivier Herrera Marín

Alcossebre (II, 105a51). També té etimologia aràbiga, ja que procedeix de *al-qūṣāiba*, diminutiu normal de *qāṣaba* "castrum" 'vila, capital, la part principal d'un país', de l'arrel panaràbiga *qṣb* 'tallar, partir, escapçar', d'on es pot deduir el significat de 'tros principal o part central', 'castell d'un terme', aquí, però, com és el diminutiu, podem entendre 'vileta' o 'castellet'.

Bassa d'Asmet (II, 30a25), *Bassa Asmet* (II, 261b48) (II, 446a9). Nom de lloc provinent d'alteracions de l'antropònim àrab *Áhmād*, que s'accentuava en la final segons el sistema hispanoàrab (*ahmād*). Els moriscos pronunciaven la s en fi de síl·laba com una aspiració (a la manera andalusa), d'on ultracorreccions de *hm* en *-sm-* (en aquest cas *-zm*) esdevenien corrents.

L'Alberic (II, 81a26). Del NP (nom de persona) germànic molt corrent Alberic, de ALB(I) + RIK. En descarta cap origen aràbic.

Alió (II, 144a10), partida. De l'àrab *al-cuyûn* 'les fonts'.

Artola (II, 259a41), partida, vora la via, més enllà del riu Segarra o de les Coves. De l'àrab *aṭ-ṭûlâ* 'la més llarga, la de més talla', femení del comparatiu de l'adjectiu *ṭawîl* 'llarg'. En lloc d'*aṭ-ṭûlâ* els moriscos devien pronunciar *al-tola*, d'on *Artola* dissimilat.

Ascla (II, 259b47), partida. De l'àrab *cáskar*

"exercitus", i després ell i els seus derivats prene el sentit de 'soldadesca', 'campament' i 'expedic militar' que s'ha documentat especialment en forma *cásqara*, molt adequada com a base fonètica del femení *Ascla*.

Corral d'Aspalarges (aspalàrges) (VI, 138b31). Es relaciona amb el topònim *Les Pallargues* (poble de la Segarra) i altres del centre de Catalunya. Del ll. PALEARES 'cabanes amb sostre vegetal' (palla d'altres). D'aquesta paraula vingué *Les Pallargues* i aglutinant-s'hi es de l'article, esdevingué *Les Espallargues*, com apareix en part de les mencions antigues. Aquesta interpretació dóna una explicació a l'origen d'aquest topònim, però caldria esbrinar no prové d'algun antropònim.

Baixauli (II, 313b2), cognom. L'esmenta com recollit per *AlcM* en aquesta població. Nom d'origen morisc. Format amb (A)*bu-*, però en la forma *bu-* cas complement genitiu (A)*bi-*; a còpia d'usar-se en combinacions com *Ibn Abi* + x ('fill del de...'), els moriscos sovint generalitzaven l'ús de *Bi-* *Be-* isoladament. Possiblement es basa en mateix nom que a Algèria apareix en la forma *B šaclī* i pronunciat *Bouchali*. Sense el *Bu-* trobe molt estès aquest nom i altres de l'arrel *šcl* 'flam'. Podem admetre que, pronunciant *bi-šaclī* en vulgar valencià, el so velar profund de *cain* aràbic seria imitat aproximadament com *aw*.

Grup de joves a cala Mundina. Fotografia cedida per Maria i Vicente Llorens Cavaller

El Baldomet (II, 323a23), partida. Del II. VALLIS DE ULMETO 'vall de l'omeda, vall dels oms'.

La Barcella (II, 347a10). Clot que s'hi posa aigua quan plou, entre Alcossebre i l'Estopet. El nom ve de l'atuell de mesura *barcella*, per comparació d'un clot o conqueta entre penyes.

Barranca (II, 355b3). Derivat de *barranc*. Coromines el considera un nom rar en català, ja que no és gens comú que es presenti en forma femenina. Diu que ja era un mot mossàrab.

El Bassot (II, 371b54) i **Carrerassa del Bassot** (II, 371b54). Derivat de *bassa*.

Cova de Bedissa (II, 388b14). Segons Coromines deu ser àrab *baġt cġsà* 'casa o estatge de Issa', nom de persona. Com que *cġsà* és el nom en àrab de Jesús, considera que podria ser el lloc on habitava algun eremita cristià en temps de la dominació musulmana.

Biscarro (III, 23a18), cognom que es va escampar ja en el s. XIII als llocs poblats de catalans. Té el seu origen en el topònim *Biscarri*, antic poble avui en ruïnes a la comarca del Pallars Jussà. Aquest topònim té un origen basc *bizkar(ra)* 'lloma', 'punt culminant'. És probable que en l'època medieval alternessin les formes *-arri* i *-arro* i així va quedar en el NP.

Barranc de Botes (bótes) (III, 102b42). Probablement nom d'origen mossàrab o suspecte d'arabisme, segons indiquen la *o* tancada i la manca de *l*. No assegura, però, si el significat és el de 'cúpula, volta' o bé 'revolt de camí o de corrent d'aigua'.

Pla del Bou (III, 104b47). Paratge on pasturen o son alimentats aquests animals.

Basseta de Bri (III, 120b60). Probablement de *barġni* plural de l'àrab *bornġ*, una de les menes de falcó molt habituals a la Península. Era natural que els moriscos convertissin el plural àrab en el plural català **Berines* que es contrauria en *Brines*. D'altra banda *berġni* degué ser catalanitzat en *Berí*, i contret en *Bri*.

Cap Corb (VI, 372b7). Només l'esmenta quan parla de *Lo Reng*, que situa en aquest lloc, a la costa d'Alcalà.

Cocó el Cambrero (III, 212a14). Del II. CAMERA, ARA 'volta, cúpula, graner'. Aquest topònim en concret diu que podria ser un mossarabisme germà del castellà *cambrón*, *cambroner* 'arc'.

Cometa del Caragolí (III, 256b35). Derivat de *caragol* en el sentit de 'marrades o revolts d'un camí o altre conducte'.

Barranc de la Carrera (III, 287b34), partida. Del català *carrera*, que prové del II. vulgar **CARRARIA*, 'camí per a carros'. Suposa una substantivació

de l'adjectiu CARRARIUS en la combinació *via carraria*.

Pou de la Cassola / de la Cassoleta (III, 302b25), dins la vila. Fa pensar en un origen a base de la idea d'olla, cadolla, gorja', format amb *cassola*.

La Catxapera (III, 342a32), partida. Del català dialectal *catxap* 'conill jove', mot d'origen incert.

Cova'n Cubells (III, 476b38). Del nom comú *cubell*, derivat del llatí CŪPUS, probablement amb significats més propis de la toponímia, com ara el de 'cup de trepitjar raïm'. Afegirem que caldria comprovar si prové d'un nom o cognom de persona.

Clot del Dumenge (duménge) (IV, 22a23). Del II. DOMINICU 'dominical, senyorial', domini d'un senyor.

Estopet (IV, 163b39), partida. Derivat del II. STUPPA 'estopa', més concretament d'un nom col·lectiu en -ETUM.

Fatxal (IV, 199b25). Coromines ens diu que és el vessant que dona a mar, a les muntanyes de la costa d'Alcalà de Xivert (entre Alcossebre i Peníscola, entre sant Benet i la cota 141 d'IGC): "allí és a Fatxal" em digueren els informants d'Alcalà. Del II. FACIALIS 'relatiu a la cara', potser en el sentit de 'cara d'un objecte'.

Favuquello (IV, 203b1), partida rústica. Diu textualment "nom mossàrab d'intrigant aspecte". Ho relaciona amb el mot asturià *fabuco*, que fa referència a un llegum. Es pregunta si no podria ser un derivat mossàrab de FABA en relació amb els *fabucos* asturians o algun derivat mossàrab en -ICARE, que en català serien *favons* o *favolins*. També podria vindre de **Facuvello* amb metàtesi. Diu que "si aquest supòsit tingués més base que no en té podríem imaginar que vingués de *foco vello* 'FOGAR, LLAR, HABITATGE ANTIC'."

Mas de Fideli (IV, 215b6). Sembla una variant del valencià antic *fodelí* 'manifasser, el qui es fica on no el demanen', derivat de l'àrab *fudŭlġ*, del mateix significat, probablement, almenys en part, hi ha hagut un encreuament amb el mot *fideu*, en el sentit àrabo-romànic de 'desbordament, sobreixida d'un torrent', que degué formar-se amb un verb *fidear* 'créixer, sobreixir', derivat de l'àrab *fġd*, del mateix significat.

Barranc del Forcat (IV, 265a33). Del II. FŪRCA 'forca', amb la idea bàsica de bifurcació.

Corral de l'Home (IV, 420a48), partida. Quan es tracta de cims i puntes de muntanya, el nom els ve d'una penya erecta comparada a la silueta d'un home. Potser aquesta és la significació de topònims com el que intentem explicar.

Irta (IV, 443a44), muntanya i barranc, entre Peníscola i Alcalà de Xivert. A la punta de dalt hi

havia l'antiga "Torre de Cap d'Irta". Possiblement té un significat paral·lel al del poble d'*Erta* (poble de Ribagorça), situat al peu d'una abrupta pujada. Diu que deu venir d'un *ERCTA participi del ll. vulgar *ERGĒRE, que correspon al ll. clàssic ERIGERE 'dreçar, posar dret, redreçar'. Al canvi E en i pogué ajudar potser el nexa complex RCT, però també podria ser per la influència del mossàrab o de l'àrab. Descarta cap relació amb el llatí antic *hirtus*.

Llampa (V, 34b13). NP recollit per Coromines al terme d'Alcalà. Prové del greco-llatí LAMPAS (-DIS) 'llàntia' 'brillantor'.

Lo Llom de Maio (V, 131a46). Del ll. MĀJOR 'major' amb la o conservada d'acord amb la fonètica mossàrab.

Racó de Mānec (V, 162b36). El comenta dins de l'entrada MĀNEGA, amb el sentit de 'faixa allargada de terreny'. Diu que al P. Valencià designa un reclau allargassat que fa un terme, internant-se dins d'un altre.

El Medixer (ll, 157a15). En l'entrada ALMEDIXER (NL antic te. Vilanova d'Alcolea) ens diu que és el mateix El Medixer que el d'Alcolea perquè el te. d'Alcalà és proper d'aquell. L'ètimon és *māsāġir* 'planter, sementer', que forma el plural *mašāġir*. Hi ha imela de la *ā* que, pel fet d'estar inclosa entre les tres palatals *š*, *ġ*, *i*, arriba al grau extrem (*i*) de la imela granadina. Hi degué haver la transposició *š-ġ > ġ-š*, si bé seguida de la dissimilació *ġ-š > d-š*.

Menguilla (V, 277a21). Potser del superlatiu islàmic *minqal il-Lāh* com en Fondegulla, de l'arrel *mql* "fons d'un pou", amb la idea de 'conca, recipient' que ha passat a 'vall o fons inundat' o 'conducció d'aigües'.

Aigüera de Montull (V, 295b6), partida. De l'àrab *manṭūl*, participi passat de l'arrel *nṭl*, 'humidificar'.

Corral Moia (*mòia*) (V, 303b51). Pot provenir de l'àrab vulgar *muja* 'lloc aigualós'.

Barranc i cala Mundina (V, 357a17). Ho relaciona amb els topònims *Montí* (a Onda) i *Montino* (a La Serra d'en Galceran i a Lluçena). Diu que si els topònims esmentats vénen de l'àrab *muṭīn* 'enfangat', 'lloc ple d'argila', amb propagació de nasal, Mundina pot ser el mateix en forma femenina, i amb el *ṭ* sonor de l'àrab imitat com a *d*. I afegeix "bon nom per a un barranc i una cala, llocs terrosos però coberts d'aigua".

Montconte (VII, 413a35), partida. Només l'esmenta com a exemple d'ultracorrecció en la pronúncia, ja que va sentir pronunciar *monkónter* amb *-r* afegida.

Les Mont-reales (V, 374a40). Nom de persona. De MONTEM REGALE(M) 'muntanya pertanyent a la jurisdicció reial'.

Roca o roques Pardes (VI, 162b21). Aquest adjectiu de color no fou solament castellà, segon Coromines, sinó també mossàrab, i que, d'aquest ha quedat fixat en la toponímia.

Llom dels Pavies (VI, 176a32). Suposa que pot provenir de *pavia*, nom d'una varietat de presseguet. Afegim que el nom comú va poder donar lloc a un renom o cognom que va ser l'origen del topònim que comentem.

Corral de Punyós (IV, 141a58). Considera *Punyó* com a NPP (nom propi de persona) i es pregunta no seria el malnom d'algú que es vanta del seu 'còcc de puny privat'.

Lo Quart (VI, 311b2), partida. Respecte a aquest topònim Coromines ens diu que no té indicis per opinar. Sobre *Quart* d'altres contrades ens en donen diverses possibilitats: la distància a un lloc conegut de quatre milles (el QUARTO MILIARIO d'urvia romana), de quart en sentit agrimensori 'urquarterada' o bé de paratges d'un camí on cal posar un quart cavall al vehicle.

Regalfarí (VI, 323a15), al peu del coll de Murs, un abans d'arribar-hi, a l'esquerra de la carretera de Les Coves. El relaciona amb un *Rafalfarí*, antic poble de la Tinença de Benifassà, a la ratlla de les comarques de l'Ebre, del qual considera homònim tot i que anomenat metàtesi. Hem d'aclarir que, de fet, aquest lloc es trobava al terme de la Sénia (Montsià). Comprova de l'àrab clàssic *raḥal* i l'adjectiu *ġārī* 'pertanyent a coves o balnes', 'balnat' o 'escampat de coves a allà'. Esmenta dues possibilitats més que descartem perquè el topònim "es troba en el camí i prop de Les Coves de Vinromà i que en el terme d'Alcalà hi ha moltes cavitats i avencs de ressonància (*Xivert!* coves famoses i habitades en temps dels moros")

Llom del Raspall (VI, 345a22), "on el qualificatiu de nom ja antic", és un turonet de 210 alt. a la ratlla de Torreblanca, bastant rostrat, perquè puja 100 m. en un espai de 300. Potser de *RASPARIUS en part dissimilant la segona R en *l*, en part eliminant-la per una dissimilació molt antiga.

Basseta dels Rebolcadors (VI, 359a3). I referència al 'planell vora un camí muntanyenc on el traginer deixa reposar i expansionar-se les bèsties derivat de *rebolcar*.

La Redonda (VI, 313a34) (VI, 419b40), partida. Del ll. ROTUNDA 'la rodona' amb el significat de paratge ample i arrodonit, amb la conservació mossàrab de -ND-.

Lo Reng (VI, 372b7). Del mot bàsic i antic *q* val per 'rengle, filera'. Sovint especialitzat per rengleres d'oliveres i plantes semblants.

Ribabaques (VI, 351b1), partida. Potser de l'àrab *rīf al-bāqar* 'la ribera del vacum, de les vaques

També es podria pensar en l'alternativa *rihá*, o, d'altra banda, en un mossarabisme, de RIPA OPACA 'riba obaga' (si bé hi hauria contradicció entre la conservació de la sorda -C- i les -b- precedents).

Les Clapes de la Sanxa (VI, 454b40), "entre roures i clavills". Del col·lectiu ll. SENTICETUM 'espinar, esbarzerar'.

Coves del Saldó (VII, 14a50). El saldo és una arenisca més o menys fina, sovint rogenca o cendrosa, o bé pulverulenta, vora els rius. Del ll. SABULO, -ONE, derivat de SABULUM 'sorra'.

Riu Segarra (VII, 76b59). És un dels noms que s'ha donat al que passant per les Coves de Vinromà desemboca a mar al SSE d'Alcalà de Xivert. Podria ser una variació de *Segarra* que Coromines considera que procedeix del basc comú –adoptat per l'ibèric– *segarr* (pronunciat *segarra*) 'la poma', 'la pomera'. Referent a les fonts que esmenta amb aquest apel·latiu, diu que potser es deu al fet que hi hagués abundància de pomeres als seus voltants per estar en lloc ben regat.

Seguer (VII, 84b54), partida. De l'àrab *ṣaġīr* 'petit'.

Llom des (sic) Selles (sélles) (VII, 90a55). Sella és un dels termes més populars en tot el País per designar les collades, que relaciona amb la 'sella de cavalcar' amb la qual hi ha una clara comparació de forma. De seu de *les*.

La Solsia (VII, 172a43). De *solsida* 'esfondrament de terres, de roques, etc'.

Lo Tòlec (VII, 196b1), partida. Potser al·lusiu a escòries o terrall d'unes mines, una guixera o una ensulsiada. Ben conegut l'àrab *ṭalq* 'guix, talc'. Sigui partint d'un *ṭuluq* o bé de *ṭalqa* 'rebuig'.

Els Tasaros (VII, 198a21). Sembla provenir de TENSARIUM, 'indret on s'estén la roba, o on es posen fruites a assecar'.

Les Talaies d'Alcalà (VII, 210b40), serralada que separa la plana de Sant Mateu i la vall de Les Coves de la vall d'Alcalà. De l'arrel àrab *ṭ-l-c* 'estar a dalt', 'estar a l'aguait' ve la paraula *ṭalâyic talaia* 'torre on es posava el talaia, el sentinella diürn'.

Pou de Torrat (VII, 310a52). De l'àrab *ṭurrāt*, plural de *ṭurra* 'marge, vora, vorera', en el sentit de trobar-se al limit del terme.

Tureta (VII, 363b51), cognom. Ho relaciona amb el cognom Tur balear i diu que, tant aquest com el valencià, són d'herència mossàrab. Seria una forma mutilada de *turo* 'pedra tosca', que per influència aràbiga fa desaparèixer -e: mossàrab *turo* > arabitzat *tur*.

Mas d'Ullet (VII, 379a53). Considera que deu derivar d'alguna accepció del mot ull, però que no està relacionada amb 'deu d'aigua', lloc per on surt l'aigua a l'exterior'.

Corral de Vallets (VII, 398a35). Diminutiu de vall amb el significat 'sot, fossat, excavació longitudinal', provinent del ll. VALLUM 'estacada', 'lliça entorn d'un clos', 'muralleta de terra o pedra'.

Valldàngel (VII, 411b44), vall, rambla, poblat desaparegut i serra. Diu que el nom haurà passat de la vall a la serra i posteriorment al poblat. Assenyala diverses pronúncies, tant recollides a Alcalà com a pobles veïns. Pensa que potser hi hagué alguna capella o santuari que ocasionés el nom, o potser del santuari de la Mare de Déu dels Àngels de sant Mateu, que es troba uns kilòmetres al nord. L'única objecció al que s'ha dit seria la possibilitat que vingués del nom *Verdanxa*, car és versemblant que tinguin origen comú (fa referència al nom Sierra de *Valdanxa* que apareix en alguns mapes).

Corral de Xertes (VIII, 126b44). Diu Coromines que "si no m'enganyo ve d'uns pastors que els deien 'Els Xertes'. Sembla que sigui l'antic gentilici de la gent de Xerta [al Baix Ebre]."

Los Ximilles (VIII, 102b11). Sembla un cas del "superlatiu islàmic" *čim il-Läh* 'el bell cim'.

A partir d'aquest buidatge, els estudiosos o persones interessades podran saber quins noms va recollir Coromines (alguns dels quals potser ja s'han oblidat o s'han canviat per uns altres, i d'aquesta manera recordar-los), i conèixer què en va dir per fer-ne una anàlisi crítica, si convé, com ara comprovar alguns possibles errors de localització i contrastar i revisar l'etimologia. Pel que fa a la qüestió etimològica, ja hem apuntat alguns casos en què és molt possible un origen antroponímic d'algun d'aquests topònims, però que caldria concretar a partir del coneixement dels noms de persona o renoms d'aquell municipi, cosa que per a Coromines resultava llavors una tasca bastant difícil; també s'haurien de revisar a la vista de nous estudis o noves aportacions a l'onomàstica, com per exemple tot el que fa referència als mossarabismes. El més important, però, és tota la immensa tasca que amb un gran esforç i una gran saviesa va fer el mestre, que ens ha d'esperonar a continuar allò que ell, com a màxim exponent, va començar.

Com a conclusió, afegir només unes línies d'agraïment i d'homenatge a Joan Coromines, que ha fet el gran esforç de recollir i d'estudiar els noms de lloc del nostre territori i que ha bastit aquesta magna obra que és l'*Onomasticon Cataloniae*, amb la qual valoritza i dona la importància que de vegades no reconeixem a uns noms que venen de temps immemorial, arrelats a la terra i a la gent.

